

DF Revy

04: Leksikografi i går, i dag og i morgen **08:** Plagiater, etik og jura **10:** Temadag om plagiat **12:** Bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket **15:** Webblogs som kommunikationsforum

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFORENING – DF Revy 31. årgang nr. 4, maj 2008

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
ASB Bibliotek
Handelshøjskolen
Aarhus Universitet
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
cvu vita
MAI@cvuvita.dk

Gitte Behrens
Statsbiblioteket
gb@statsbiblioteket.dk

Simone Schipp von Branitz Nielsen
Det Kongelige Bibliotek
ssb@kb.dk

DF sekretariatet

Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Tangen 2
8200 Århus N
df@statsbiblioteket.dk

Abonnement 2008

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK,
plus porto.

Møddeløser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til
DF sekretariatet

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 5	15. maj	uge 26
Nr. 6	03. juli	uge 37
Nr. 7	10. sep.	uge 43

Manuskripter sendes til redaktionens e-mail.

Annoncepriser 2008

1/1 side: 3800 DKK
1/2 side: 2100 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3800 DKK

Priserne er excl. moms.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

DF Revy kan downloades fra bladets hjemmeside
www.dfd.dk

04: Leksikografi i går, i dag og i morgen

Af Sven Tarp

08: Plagiater, etik og jura

Af Morten Rosenmeier

10: Temadag om plagiat

Af Dyveke Sijm

12: Bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket

Af Claus A. Foss Rosenstand

15: Weblogs som kommunikationsforum: Refworksbloggen et halvt år senere

Af Anne C. Andersen og Solveig Bach Sandal

Fra Redaktionen

Ifølge Wikipedia, den frie encyklopædi, er leksikografi betegnelsen for den videnskabelige disciplin, der beskæftiger sig med ordbøger. Dette skal forstås i bred betydning, idet disciplinen omfatter både teoretisk videnskabeligt og praktisk arbejde med ordbøger. Ordbøger og andre leksikografiske værker har spillet og spiller en vigtig, om end hyppigt overset, rolle i vores kultur og samfundsudvikling.

Oftede fungerer ordbøger som mere end blot informationsleverandører – de fungerer også som en slags kulturgenstand eller ideologisk instrument. Eksistensen af en ordbog for et arbejdsfelt kan være et signal på status og troværdighed, og give potentielle efterdønninger for både intellektet og den professionelle status.

”Plagiater kan være kritisable på flere måder. For det første kan de være i strid med ophavsretsloven. For det andet kan de stride mod etiske, herunder videnskabs- og forfatteretiske normer. Det er væsentligt, at man som forfatter er opmærksom på begge dele, og at man ikke nøjes med at fokusere på den ophavsretlige side af sagen.” Citat: Morten Rosenmeier, formand for UBVA.

Ordet plagiat stammer fra latin, og bruges ofte om en efterligning, især af en kunstners eller forfatters værk, publiceret under foregivende af at arbejdet er et nyt selvstændigt og originalt kunstværk.

Men det hænder, at der ikke altid er overensstemmelse mellem den ophavsretlige plagiatvurdering og den forfatteretiske, og somme tider er der derfor visse former for brug af andres materiale, der er ophavsretligt tilladt, men forfatteretisk fordømmeligt, eller omvendt.

En sammenfatning fra temadagen om plagiering kunne være, at et modtræk mod plagiering må funderes på og forankres i både indlæring af helt basale færdigheder i korrekt referencehåndtering, og inddragelse af undervisningselementer om videnskabsteori og -etik.

Når viden i stadig stigende grad er det samfundsmæssige omdrejningspunkt, fordres der også nye funktioner til håndtering af viden. Hvis videnssamfundet er kendetegnet ved hyperkompleksitet og kompleksitet er en betingelse, vil kompleksitet ikke kunne reduceres til orden – hverken på et samfundsmæssigt, organisatorisk eller bevidst-

hedsmæssigt niveau. Det er en betingelse, at den stadig stigende mængde af relevant information er løst koblet, og derfor ikke lader sig reducere til orden. Er kompleksitet så både en betingelse og et mål for mængden af relevant information? Læs artiklen og bliv klogere på bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket.

Det er fremført, at en blog øger ”brandingværdien” af et produkt. Erfaringer fra ASB Bibliotek med en weblog om referenceværktøjet Refworks kan umiddelbart bekræfte dette. Antallet af Refworksbrugere er steget væsentligt og der er både nye brugere og ”gengangere”, som benytter Refworks. Dette tyder på, at brugerne kan se et formål med referenceværktøjet.

Det er nemt at få information ud til sine brugere via blogging og det er nemt at opdatere og vedligeholde en blog. Den for brugerne nemme adgang til teksterne er også en fordel i den undervisningssammenhæng, som artiklen gør status over. Artiklens forfattere har satset på, at den mere uformelle kommunikationsform ville tiltale flertallet og samtidig fået lanceret og kommunikeret et væsentligt referenceværktøj.

Leksikografi i går, i dag og i morgen

Af Sven Tarp

Hvad er leksikografi? Mange har gennem årene stillet sig dette spørgsmål. Termen leksikografi er langtfra klar og entydig. En måde til at bestemme dens betydning på er at gå tilbage i historien og se på dens oprindelse, som kan findes i de græske ord *léksis*, der betyder "ord, tale", og *gráphein*, som betyder "at skrive". Set i dette lys ville leksikografi betyde noget i retningen af "skriveri om ord", dvs. en meget bred definition, som omfatter enhver tekst, der er relateret til lingvistikken og handler om sproget.

Sven Tarp
Professor, dr.ling.merc.
Center for Leksikografi
Handelshøjskolen, Århus Universitet
st@asb.dk

På et bestemt tidspunkt i historien blev termerne *leksikografi* og *leksikograf* imidlertid specifikt relateret til ordbogsskrivning og ordbogsforfatter. Vi ved ikke nøjagtig, hvornår dette skete. Men at det er mange hundrede år siden, fremgår af følgende ordbogsartikel, som er taget fra Samuel Johnsons berømte *Dictionary of the English Language*, der blev udsendt i 1755:

Lexicographer

A writer of dictionaries; a harmless drudge that busies himself in tracing the original, and detailing the signification of words.

Uanset hvor humørfyldt denne definition er, kan den langtfra betegnes som dækkende. Naturligvis "skriver" leksikografer ordbøger, men de skriver også andre lignende "bøger". Kun fire år inden offentliggørelsen af Johnsons ordbog blev første bind af den berømte franske *Encyclopédie* udsendt på den anden side af den Engelske Kanal. Den bar den nøjagtige titel *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* (Encyklopædi, eller systematisk ordbog over videnskab, kunst og håndværk).

Udgiverne har her valgt at medtage både ordet *encyklopædi* og ordet *ordbog* i selve bogens titel. Årsagen er ikke, at de ikke kendte betydningen af de to ord, eftersom der blandt de i alt 71.818 artikler, som er medtaget i de 35 bind, findes én om encyklopædier og en anden om ordbøger, forfattet af hver af de to hovedredaktører, Diderot og d'Alembert.

En gammel og alsidig disciplin

I virkeligheden omfatter leksikografi historisk set ikke kun ordbøger, men også encyklopædier, leksika, tesaurusser, glossarer og visse andre typer opslagsværker. For nylig er den leksikografiske forskning tilmed begyndt at interessere sig for ståbier, håndbøger, manualer og lignende.

Betydningen af termen *leksikografi* kan ikke spores ved hjælp af etymologi eller bestemmes ud fra definitioner, som er skrevet på forskellige tidspunkter i historien, men udelukkende på grundlag af den nyeste viden om disciplinens teoretiske og praktiske udvikling. I den forstand er ordet *leksikografi* under stadig forandring. Og det bør ikke komme bag på nogen, at leksikografien i dag er ved at køre sig i stilling til at erobre nyt land og indtage en plads i det såkaldte informations- og videnssamfund.

Både den franske *Encyclopédie* og Johnsons *Dictionary of the English Language* er gamle leksikografiske værker. Men i et historisk perspektiv er de med deres 250 år forholdsvis unge i sammenligning med de første kendte ordbøger, som blev skrevet for mere end 4.000 år siden i Indien og senere i Kina og Mesopotamien. Siden da er hundredetusinder, hvis ikke millioner, af forskellige ordbøger blevet udsendt. Og regnes de enkelte eksemplarer med, løber tallet op i millioner.

Disse leksikografiske værker har været ristet i ler, skrevet i hånden på papir eller papyrus, maskinskrevne, trykt med forskellig teknik eller gjort tilgængelige elektronisk på cd-roms og in-

ternettet. De er skrevet på hundreder af sprog, og tilmed dialekter. De dækker næsten alle områder af menneskets virke og viden. De har et stort antal forskellige formål. De formidler viden mellem generationerne og indadtil i hver generation. De hjælper folk med at kommunikere på deres modersmål og på tværs af sproggrænserne. De giver deres brugere råd og vejledning til at udføre manuelle og mentale handlinger.

Ordbøger og andre leksikografiske værker har kort sagt spillet og spiller en yderst vigtig, om end hyppigt overset, rolle i vores kultur og samfundsudvikling.

I Kina laver man da encyklopædier

Der findes både små og store leksikografiske værker. Skønt vi europæere med rette er stolte over vores store nationale ordbøger og encyklopædier, som ofte omfatter dusinvis af bind, tåler de ikke sammenligning med de værker, som produceres i andre dele af verden, navnlig i Kina, der kan betragtes som encyklopædiernes vugge.

De første kinesiske encyklopædier blev skrevet i det Vestlige Zhou-dynasti (1050–771 f.v.t.) og er for længst gået tabt. Den største og mest fuldstændige encyklopædi, som har overlevet fra kejsertidens Kina, er *Ch'in ting ku chin t'u shu chi ch'êng* (Samling af bøger og illustrationer fra gammel og ny tid). Den blev trykt i 60 eksemplarer i 1726 og består af 100 millioner kinesiske tegn, 800.000 sider og 10.000 kapitler, der er samlet i 5.020 bind. Hvis man tager i betragtning, at hver side med kinesiske tegn svarer til omkring

Ordbøger og andre leksikografiske værker har kort sagt spillet og spiller en yderst vigtig, om end hyppigt overset, rolle i vores kultur og samfundsudvikling.

Studenter og akademikere har udviklet den latterlige vane, at de praler af deres viden og forsøger at presse den ned over hovedet på almindelige mennesker, samtidig med at de helt overser disse menneskers visdom og reelle behov.

seks sider med vores alfabet, er den som sådan det største leksikografiske værk, der nogen sinde er trykt. Men det er ikke det største værk, der er skrevet!

Denne ære tilkommer *Yung-lo ta-tien* (Yung-lo-periodens Store Kanon), som blev færdig i 1408 og bestod af i alt 22.937 kapitler, der var samlet i 11.095 bind. Denne store encyklopædi er på mange måder et bemærkelsesværdigt værk, som vi kan lære meget af endnu i dag. Den var opbygget efter et rimskema for de kinesiske tegn, hvortil yderligere data var tilføjet og delvist afskrevet tegn for tegn som nøjagtige kopier af originale tekster, der var udsendt i de forudgående årtier. Den er dermed det største kollektive litterære værk fra Ming-dynastiet (1368-1644).

Formålet var at lave en komplet oversigt over og tilgang til eksisterende tekster inden for en lang række områder såsom klassikerne, historie, filosofi, buddhisme, taoisme, drama, kunst og landbrug på et kritisk historisk tidspunkt, hvor Kina var ved at slikke sårene efter flere ødelæggende konflikter og derfor havde brug for denne viden.

Forslaget om at sætte projektet i gang blev officielt stillet den 19. juli 1403. Kun sytten måneder senere, den 13. december 1404, blev det første udkast vist til kejseren, som langt fra var tilfreds og derfor udvidede antallet af medarbejdere fra 141 til 2.169. Den 17. december 1408, dvs. på kun fem år – var manuskriptet, der fyldte 40 kubikmeter, endelig færdigt og klar til at gå i trykken. Men så måtte den mægtige kinesiske kejser sande, at selv ikke han havde penge nok til at betale for trykningen med datidens teknologi. Der blev derfor kun lavet et par håndskrevne kopier, og i dag er det meste af materialet gået tabt som følge af brande, dynastiske krige og udenlandske invasioner.

Nyttig lære

Man kan lære mindst to vigtige ting af dette gigantiske foretagende. For det første må staten påtage sig at finansiere sådanne store projekter, som er nødvendige for at styrke et lands sociale og kulturelle udvikling. Hvis dette ikke sker, kan der opstå en række problemer.

Det er en kendsgerning, at de fleste ordbogsforfattere ikke er professionelle, men at de sysler med deres leksikografiske arbejde i fritiden,

ofte uden at modtage en rød øre, når de omsider er færdige. Dette kan gå ud over arbejdets kvalitet, og endnu værre: Det kan også betyde, at en række højst nødvendige leksikografiske værker aldrig bliver lavet, fordi deres produktion afhænger af det private initiativ og sjældent er ”en god forretning” i ordets snævre økonomiske betydning.

Den anden lære, som kan drages af den konkrete kinesiske erfaring, er, at leksikografers viden og arbejdskraft må anvendes rationelt, og at projekter bør udføres og afsluttes inden for den kortest mulige årrække. Desværre oplever man, at mange leksikografiske projekter trækker ud i årtier, undertiden i mere end hundrede år, og at andre aldrig bliver færdige. Dette udgør et kolossal spild af menneskelige resurser og betyder, at første bind af et værk hyppigt er forældet, når sidste bind endelig udkommer.

Som det fremgår, har leksikografien en lang og righoldig historie. Den vil utvivlsomt også få en tilsvarende fremtid. Men det vil blive en fremtid, som på mange måder er forskellig fra fortiden. Og denne forskel vil uundgåeligt være et resultat af mange menneskers kombinerede teoretiske og praktiske skaberkraft. Men før det kan komme så vidt, må leksikografien overvinde en række problemer, som hæmmer udviklingen af fremtidens leksikografiske værker.

Kunstig modsætning

Gennem århundreder er der blevet skabt en kunstig og yderst skadelig modsætning mellem akademisk viden og folkelig visdom. Studenter og akademikere har udviklet den latterlige vane, at de praler af deres viden og forsøger at presse den ned over hovedet på almindelige mennesker, samtidig med at de helt overser disse menneskers visdom og reelle behov. I Danmark har vi Holbergs *Erasmus Montanus*, i Tyskland har de Lessings *Junge Gelehrte*, og i andre lande har de andre oppustede skikkelser, som gang på gang har fået folk til at grine.

Desværre hører disse personer ikke kun hjemme i litteraturen, men er også repræsenteret i det virkelige liv. Det blev særligt tydeligt, da man i det 18. århundrede diskuterede fremstillingen af den første store danske ordbog. Bestyrelsen i det daværende Videnskabernes Selskab, som skulle stå for den praktiske del af projektet, kom med en

række Erasmus Montanus-agtige ideer, f.eks. at de danske opslagsord skulle forklares på latin for at give værket et mere lærd præg. Men kongen, som mildt sagt ikke var en specielt lærd mand, ønskede en anden løsning. Dette kom til udtryk i et brev, som hans statssekretær, Ove Høegh-Guldberg, skrev den 28. november 1776:

”Men Ordbogen maatte være i Landets eget Sprog, og blive lige kier for Lærde og U lærde: de Jndfødte ere de, som af et saadant Værk høste bedste Fordeel: Fremmede blade kun deri, Vore egne bruge det, disse kand i det høieste overse det i deres Efterretninger, vore egne derimod søge deri en Raadgiver, og finde sig derved Veie banet til at udtrykke sig bestemt og med Vished”.

Kongen, eller hans statssekretær, ønskede med andre ord en ordbog med forklaringer på dansk, som skulle give råd til både lærde og ulærde danske brugere, når disse behøvede hjælp til at udtrykke sig klart på deres modersmål. Bestyrelsen i Videnskabernes Selskab var ikke ligefrem henrykt over den royale indblanding. Men da det var kongen, som skulle finansiere projektet, endte det med en slags kompromis, hvor definitionerne i det mindste blev skrevet på dansk.

Ordbogen, med den pompøse titel *Dansk Ordbog udgiven under Videnskabernes Selskabs Bestyrelse*, blev sluttelig udsendt i otte bind, hvoraf det første udkom i 1793 og det sidste 112 år senere, i 1905. Hvis man tager tiden og betingelserne i betragtning, er det overhovedet ikke en dårlig ordbog. Derimod har den lidt under et dårligt ry i akademiske kredse lige siden, sandsynligvis på grund af det, som blev betragtet som det enevældige monarkis utidige og plebejiske indblanding.

Problemet med akademisk hovmod var særlig stort i oplysningstiden. Men det blev aldrig rykket helt op med rode og lever stadig videre under den ene eller anden form, i hvert fald inden for leksikografien. Det viser sig på mange måder, f.eks. ved den foragt, hvormed en encyklopædi som *Lademanns Leksikon* behandles, fordi forklaringerne ikke er ”videnskabelige nok”, mens *Den Store Danske Encyklopædi* roses til skyerne, selv om mange af dens artikler kun er forståelige for lærde og fagfolk.

Der er dog næppe tvivl om, at fremtiden, og tilmed den nære fremtid, vil stille krav om leksikografiske Mercedes Benzer og Rolls Roycer.

Denne kritik afspejler to forskellige tilgange til leksikografien. Ifølge den moderne funktionslære, som er udviklet på Center for Leksikografi, må ordbøger og andre leksikografiske værker nødvendigvis konciperes til at tilfredsstille den forudsete brugergruppes informationsbehov, i dette tilfælde hele den danske befolknings behov for encyklopædisk viden.

De data, som medtages i leksikografiske værker, skal selvsagt være rigtige. Og i den forstand kan man givetvis kritisere flere af artiklerne i Lademanns Leksikon. Men det kan på ingen måde retfærdiggøre, at de ”videnskabeligt korrekte data”, som findes i Den Store Danske Encyklopædi, er præsenteret på en sådan måde, at de delvist er utilgængelige og uforståelige for de ulærde brugere, som udgør en betragtelig del af den forudsete brugergruppe.

Markedet løser ikke alt

Det hævdes hyppigt, at markedet er den bedste metode til at ansproge fornyelse. Sådanne autoritære påstande er altid problematiske. Med hensyn til leksikografien er de med få undtagelser forkerte. Her hæmmer markedet som hovedregel fornyelsen og hindrer produktion af leksikografiske redskaber, som der er behov for. Kun ordbøger, som kan tjene sig ind, bliver udsendt. Og så længe de ordbøger, der allerede er udsendt, kaster penge af sig, er de store forlag ikke specielt motiverede til nytænkning. Det er for eksempel erfaringen fra Gyldendals berømte ”røde ordbøger”.

Problemet er begrebet brugerbehov. I en markedsøkonomi vil disse behov i almindelighed være ensbetydende med det, som kunderne efterspørger og er rede til at betale for. Mange leksikografiske brugerundersøgelser griber spørgsmålet an på samme måde. Men hvis man fokuserer på, hvad brugerne køber, slår op i ordbøger og selv siger eller mener, at de har behov for, ender man i en ond cirkel. Det skyldes, at brugerne kun vil slå op i en ordbog, når de selv erkender, at de har et behov, når de betragter dette behov som leksikografisk relevant, og når de, ud fra deres

hidtidige erfaring med ordbøger, forventer at få det opfyldt ved hjælp af ordbogskonsultation.

På denne måde afdækker man alene de reelle brugerbehovs skygge, og det er givetvis ikke det bedste udgangspunkt for innovativtænkning. Den onde cirkel må følgelig brydes og en ny metodologi tages i anvendelse.

Leksikografiske Ford T-modeller

Da Henry Ford for omkring hundrede år siden lancerede sin berømte Ford T, blev han spurgt, om han havde rådført sig med folket, før han skabte denne model. Hans lakoniske svar var:

”Hvis vi havde spurgt folk, hvad de ønskede, ville de have sagt hurtigere heste.”

Skønt Ford var en barsk kapitalist, var han samtidig en fremragende og dristig opfinder, som forstod at gå ud over de gængse grænser og opfylde folks behov på en helt ny måde.

Hvis man går tilbage til leksikografien, er det, der introduceres i disse år næsten udelukkende hurtigere heste. Det er særligt klart, når det kommer til den igangværende overgang fra trykte til elektroniske ordbøger. I 99,9 procent af tilfældene er disse nye elektroniske ordbøger og leksikografiske værker skåret over samme læst som deres trykte slægtninge med den ene undtagelse, at datatilgangen i almindelighed er blevet hurtigere ved hjælp af søgemaskiner og links. De er dermed hurtigere heste.

Det, der er behov for i dag, og som også er muligt, er lancering af leksikografiske Ford T-modeller. Kun få modeller af denne type er hidtil blevet præsenteret. Det gælder for eksempel *Wikipedia* og *Ordbogen over Faste Vendinger*. Der er dog næppe tvivl om, at fremtiden, og tilmed den nære fremtid, vil stille krav om leksikografiske Mercedes Benzer og Rolls Roycer. Det haster derfor med at lade de hurtige heste vige for den første generation af Ford T-modeller, som kan bane vej for fremtidens mere avancerede modeller.

Heldigvis er ikke alt overladt til markedet i Danmark. Der er en lang tradition, som går tilbage til Christian VII og lanceringen af den første store danske ordbog, for at staten giver penge til en række vigtige leksikografiske projekter. Dette gør det muligt at producere leksikografiske værker, som næppe ville være blevet udsendt uden denne støtte.

Det er dog et stort problem, at de finansierede projekter ikke gennemføres på grundlag af en fremskreden leksikografisk teori, men på grundlag af teorier, som de involverede parter har bragt med sig fra deres respektive vidensområder, f.eks. lingvistikken. Dette medfører ofte, at projekterne trækker ud i årevis, såsom det er tilfældet med *Jysk Ordbog*, der blev påbegyndt i 1932 og kun er nået frem til bogstavet H.

Det kan ligeledes medføre, at projekterne bliver dyrere end nødvendigt, og at slutproduktet ikke er det leksikografiske værk, som det danske folk som helhed behøver, men et værk for eliten og de få. Det gælder således to nylige projekter af national betydning, nemlig *Den Danske Ordbog* og *Den Store Danske Encyklopædi*, der så afgjort ikke er lavet i Ove Høegh-Guldbergs ånd, skønt de er blevet færdige på relativt kort tid. Endelig er det et problem, at de investerede penge ikke går til virkeligt innovative projekter, men til hurtigere heste.

Ti punkter

Der er brug for en teori, der kan løse de opgaver. For det første skal den kunne give vejledning til produktion af leksikografiske redskaber, som er behovstilpasset til hver eneste person og hver eneste relevant brugersituation. Og for det andet skal den være i stand til at vejlede planlægningen og styringen af leksikografiske projekter, så de bliver succesrigt gennemført med det mindst mulige antal medarbejdere og inden for den kortest mulige tid. De penge, der spares hermed, kan så med fordel anvendes til andre leksikografiske projekter af national, kulturel, social og økonomisk betydning.

Det er dog et stort problem, at de finansierede projekter ikke gennemføres på grundlag af en fremskreden leksikografisk teori, men på grundlag af teorier, som de involverede parter har bragt med sig fra deres respektive vidensområder, f.eks. lingvistikken.

Vi burde i stedet lære af den kinesiske kejser, som for seks hundrede år siden samlede en gruppe leksikografer, som på kun fem år skabte et monumentalt værk, der gav adgang til datidens mest relevante viden.

Hovedelementerne i en sådan teori findes allerede i form af funktionsteorien, som stærkt forenklet kan sammenfattes i følgende ti punkter:

1. Ordbøger og andre leksikografiske værker er, ligesom mad, tøj og biler, *brugsgenstande* eller *redskaber*, som er eller bør være fremstillet med henblik på at tilfredsstille bestemte menneskelige behov.
2. Leksikografiske behov er ikke abstrakte. De er altid knyttet til *en bestemt type brugere*, som befinder sig i *en bestemt type social situation*, hvor disse behov opstår.
3. For at afdække naturen af de leksikografiske behov i hver enkelt tilfælde, må der laves en profil af den tilsigtede brugergruppe, ligesom den relevante sociale situation må bestemmes.
4. De vigtigste elementer er her de relevante sociale situationer, hvoraf der findes tre hovedtyper: *kognitive situationer*, hvor den potentielle bruger har behov for ny viden om et eller andet emne; *kommunikative situationer*, hvor brugeren har behov for at løse problemer i forbindelse med en igangværende kommunikation, f.eks. at læse eller skrive en tekst; og *operative situationer*, hvor brugeren har behov for råd og anvisninger til at udføre en fysisk eller mental handling, f.eks. at betjene en maskine eller udfylde en selvangivelse.
5. Leksikografiske behov er altid *behov for informationer*.
6. Leksikografiske værker indeholder ikke informationer, der ligesom viden kun kan eksistere i den menneskelige hjerne. De indeholder derimod leksikografisk udvalgte og bearbejdede data, ud af hvilke brugeren kan trække de ønskede informationer.
7. De informationer, som opnås på denne måde, kan bruges til en lang række formål i forbindelse med de nævnte sociale situationer.
8. Leksikografiske værker er ikke de eneste tekster, som indeholder data, hvorfra der kan hentes informationer. Hvad der adskiller leksikografiske værker fra andre værker af denne slags, er, at de ikke er beregnet til at blive læst fra den ene ende til den anden, men til at blive *konsulteret*.

9. *Hurtig og nem datatilgang* er derfor alfa og omega for moderne leksikografi.

10. På dette grundlag er der ved at blive udviklet en ny disciplin, *informations- og data-accessologi*, som har potentialet til at sprænge leksikografiens traditionelle rammer og spille en vigtig rolle i informationssamfundet. Den har ikke kun relevans for leksikografiske værker i snæver betydning, men for alle teksttyper, som i det mindste delvist er beregnet til at blive konsulteret, f.eks. lærebøger, brugervejledninger osv.

Konklusion

Det største problem i informationssamfundet er ikke manglen på data, hvorfra de nødvendige informationer kan hentes. Det er derimod den overflod af ustrukturerede data, som betyder, at en person, der for eksempel benytter en af de eksisterende søgemaskiner for at lede efter bestemte data på internettet, risikerer at lide informationsdøden.

Der skal to ting til for at løse dette problem. Den første er udvælgelse og udarbejdelse af behovstilpassede data, hvad der kun kan ske på videnskabelig vis, hvis der tages hensyn til både brugerens profil og den situation, hvor behovene opstår. Den anden er at sikre hurtig og nem adgang til netop disse data og ingen andre. Der er næppe nogen tvivl om, at moderne leksikografisk teori kan bidrage til løsningen i begge tilfælde.

I det lys kan det forekomme ekstravagant, at der er leksikografer, som i årevis bruger en masse energi og offentlige midler til at lave en ordbog, som kun få har glæde af. Vi burde i stedet lære af den kinesiske kejser, som for seks hundrede år siden samlede en gruppe leksikografer, som på kun fem år skabte et monumentalt værk, der gav adgang til datidens mest relevante viden.

Vi kan ikke gentage denne erfaring, men vi kan lade os inspirere af den til at skabe noget lignende med nye metoder og moderne teknologi. Grundlaget for en teori, der kan vejlede et projekt af disse dimensioner, er allerede til stede, om end teorien som sådan stadig må finpudses.

Selv om leksikografien i dag har konstitueret sig som selvstændig disciplin, har den gennem årtusinder nydt godt af samarbejdet med et utal af andre discipliner. Den har dermed tilegnet sig en udpræget interdisciplinær karakter, som ikke er blevet mindre i vor tid. De udfordringer, som den i dag står over for, kan givetvis genkendes

af folk, der arbejder inden for biblioteksvæsenet. Udveksling af erfaringer og gensidig inspiration vil næppe være til skade.

Ordbøger

Ch'in ting ku chin t'u shu chi ch'êng 1–5.020. Udg. af Chiang T'ing-hsi. Kina 1726.

Dansk Ordbog udgiven under Videnskabernes Selskabs Bestyrelse. Første Tome A-E. København: N. Møller og Søn 1793. *Anden Tome F-H.* København: Johan Frederik Schultz 1802. *Tredie Tome J-L.* København: S. Popp, E.A.H. Møller og P.D. Kiøpping 1820. *Fierde Tome M-O.* København: P.D. Kiøpping 1826. *Femte Tome P-R.* København: Kiøpping 1829. *Siette Tome S.* København: P.D. Kiøpping og E.C. Løser 1848. *Syvende Tome T-U.* København: E.C. Løser 1863. *Ottende Tome V-Z.* København: E.C. Løser 1905.

Den Danske Ordbog. Bd. 1-6. København: Gyldendal 2003–2005.

Den Store Danske Encyklopædi. Bd. 1-20. København: Gyldendal 1994–2001.

Dictionary of the English Language. Udg. af Samuel Johnson. London: J. & P. Knapton 1755.

Encyclopédie, ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers. Bd. 1-35. Udg. af Denis Diderot og Jean le Rond d'Alembert. Paris: Briasson, David, Le Breton, Durand 1751-1780.

Encyclopædia Britannica. The Online Encyclopedia. 1994. www.britannica.com.

Jysk Ordbog. Århus: Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning 1932-. www.jyskordbog.dk.

Lademanns Leksikon. Bd. 1-22. København: Lademanns Bogklub 1970-1978.

Ordbogen over Faste Vendinger. Udg. af Henning Bergenholtz, Vibeke Vrang og Richard Almind. Århus: Centre for Lexicography 2007. www.idiomordbogen.dk.

Politikens Nudansk Ordbog med etymologi. København: Politikens Forlag 1999.

Wikipedia. The Free Encyclopedia. 2001. www.wikipedia.org.

Yung-lo ta-tien. Bd. 1-11.095. Udg. af Hsieh Chin, Yao Kuang-hsiao og Liu Chi-ch'ih. Kina 1408.

Plagiater, etik og jura

Af Morten Rosenmeier

Udtrykket plagiat har ingen helt fast betydning, men sigter normalt til, at man bruger noget, andre har lavet, og udgiver det som sit eget. Plagiaterminologien kan føres tilbage til et epigram af den romerske digter Martial, hvor han lignede sine epigrammer med frigivne slaver og det at efterligne dem med »plagium«, dvs. den forbrydelse at fange mennesker og sælge dem til slaveri.

Morten Rosenmeier
Formand for UBVA
Morten.Rosenmeier@jur.ku.dk

Om UBVA og mig selv

Mit navn er Morten Rosenmeier, og jeg er lektor i ophavsret m.m. på Det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet. Jeg er desuden formand for Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) under Akademikernes Centralorganisation. Udvalget varetager den akademiske verdens interesser i ophavsretlige spørgsmål, bl.a. ved at rådgive AC-organisationer og deres medlemmer. Vi offentliggør desuden informationsmateriale om ophavsret på www.ubva.dk, og udover artikler har vi bl.a. en gratis e-bog, der hedder *Ophavsret for begyndere*. Både bogen og artiklerne skulle gerne være skrevet sådan, at man ikke behøver være jurist for at forstå meningen. Vi tager desuden ud og holder gå-hjemmøder o.l. om ophavsret, og hvis man gerne vil have besøg af os, er man altid meget velkommen til at sende en mail til os om det. Man kan sende den til UBVA's sekretær, chefkonsulent Henrik F. Ahlers (hfa@ac.dk), eller til undertegnede.

Plagiater

Udtrykket plagiat har ingen helt fast betydning, men sigter normalt til, at man bruger noget, andre har lavet, og udgiver det som sit eget. Plagiaterminologien kan føres tilbage til et epigram af den romerske digter Martial, hvor han lignede sine epigrammer med frigivne slaver og det at efterligne dem med »plagium«, dvs. den forbrydelse at fange mennesker og sælge dem til slaveri. I

UBVA har vi beskæftiget os meget med, hvornår noget er et plagiat i ophavsretlig forstand, og vi har bl.a. en artikel om forskellen på den ophavsretlige og den etiske plagiatvurdering på vores hjemmeside. Artiklen hedder "Plagiater", *ophavsret og videnskabetik*, og vi skriver også om emnet i *Ophavsret for begyndere* på s. 170 og frem. Endelig holdt UBVA, i samarbejde med Det Juridiske Fakultet ved KU, et symposium om plagiat den 22. november 2007. Der var indlæg om plagiat set fra en ophavsretlig, patentretlig og konkurrenceretlig synsvinkel, forholdet mellem den ophavsretlige og den forfatteretiske plagiatvurdering, berømte plagiatsager m.m., og der var gode diskussioner efter indlæggene. Det hele blev webcastet i dyre domme og ligger nu på vores hjemmeside. Vi har tænkt os at holde endnu et symposium om plagiat og videnskabelig uredelighed m.m. 30.10.2008 i Turbinehallerne i Århus. Vi regner med at annoncere symposiet om ikke så længe, bl.a. på vores hjemmeside, i annoncer og via vores nyhedsbrev, som vi udsender nogle gange om året. Hvis man gerne vil modtage UBVA's nyhedsbreve, kan man sende en mail om det til sekretær i AC, Anne-Marie Ebert (ame@ac.dk).

Den 3. april 2008 havde Henrik Ahlers og jeg fået lov til at medvirke på Forum for Brugeruddannelses plagiattemadag på Syddansk Universitet. Vi talte om forskellen mellem den ophavsretlige og den etiske plagiatvurdering, som

vi oplever den. Sagen er kort sagt, at der ikke altid er overensstemmelse mellem den ophavsretlige plagiatvurdering og den forfatteretiske, og somme tider er der derfor visse former for brug af andres materiale, der er ophavsretligt tilladt, men forfatteretisk fordømmeligt, eller omvendt.

Det er bl.a. et ophavsretligt princip, at ophavsretten ikke beskytter helt overordnede idéer, teorier m.m., og det er derfor typisk ingen ophavsretskrænkelser at stjæle idéer fra andres værker og udgive dem som sine egne. Forfatteretisk, derimod, vil tyveri af andres idéer udløse intens kritik. Der findes også en række tilfælde, hvor noget er ophavsretligt tilladt, men somme tider forfatteretisk i orden og somme tider forfatteretisk forbudt. Den slags tilfælde er ret svære at arbejde med.

Man kan bl.a. spørge, om man må overtage andres citater. F.eks.: Statsmanden A fremkommer med en udtalelse. Denne udtalelse citeres af forfatteren B, med henvisning til A, og så er der en forfatter C, der også citerer A's udtalelse, men C henviser direkte til A og nævner ikke noget om B. Det er ikke en ophavsretskrænkelser i forhold til B, for juridisk set anses A, ikke B, for at have skabt citatet, og B har derfor ikke nogen ophavsret til det. Forfatteretisk vil der være visse tilfælde, hvor C's fremgangsmåde kan udløse kritik, f.eks. hvis B har brugt tid og kræfter på at grave A's udtalelse frem fra arkiverne. Der er imidlertid andre tilfælde, hvor man sikkert godt

Sagen er kort sagt, at der ikke altid er overensstemmelse mellem den ophavsretlige plagiatvurdering og den forfatteretiske, og somme tider er der derfor visse former for brug af andres materiale, der er ophavsretligt tilladt, men forfatteretisk fordømmeligt, eller omvendt.

Den bedste kur mod plagiatsager er givetvis at oplyse folk om, hvor grænserne går. Forum for Brugeruddannelses webtutorial, som skal lære studerende om, hvad man må og ikke må, er derfor utvivlsomt en god idé.

må låne andres citater, herunder hvis citaterne er mere alment kendte. Man må f.eks. nok gerne citere Reagans "Mr. Gorbatsjov! Tear down this wall!" uden at nævne det leksikon, man har set det i.

Der findes adskillige andre tilfælde, hvor noget, der er ophavsretligt tilladt, somme tider er etisk tilladeligt og somme tider forbudt. Jeg har skrevet mere om det i artiklen om plagiater, nævnt ovenfor, og i *Ophavsret for begyndere*, og talte også om det på symposiet 22.11.2007. Hvis man føler trang til at læse eller høre mere om UBVA's mening om disse ting, er tiden således inde til snarest at få besøgt UBVA's hjemmeside.

Hvorfor plagierer man?

Folk reagerer typisk meget stærkt over for plagiater, og inden for universitetsverdenen er normalreaktionen, at man skynder sig at afskedige eller i hvert fald degradere plagiaristen. Mediernes behandling af plagiatsager er typisk også meget hård, og reaktionen har i høj grad rod i en basal forestilling om, at plagiarister er egoistiske individer, der prøver at snylte på andres indsats etc. Hvis jeg har lært noget af de plagiatsager, jeg har set, er det imidlertid, at tingene tit forholder sig anderledes. Især er der mange plagiatsager, der skyldes, at plagiaristen har en anden opfattelse af, hvor grænsen går mellem det tilladelige og det kritisable, end sine omgivelser. Der er ikke mindst en hel del mennesker, der mener at vide, at der gælder meget lempelige henvisningskrav i forbindelse med populært formidlende litteratur, og at forfattere til den slags litteratur i vidt omfang gerne må låne tekst fra andre uden henvisning. Når de finder ud af, at det er forkert, er det for sent.

Den bedste kur mod plagiatsager er givetvis at oplyse folk om, hvor grænserne går. Forum for Brugeruddannelses webtutorial, som skal lære studerende om, hvad man må og ikke må, er derfor utvivlsomt en god idé. Tutorialen, der er omtalt i DF Revy nr. 2, 2008, er ikke færdig endnu, men vi så nogle foreløbige udkast til den på plagiater-temadagen den 4. april. Materialet var efter min mening særdeles vellykket, fordi det både var enkelt og populariseret, og samtidig meget præcist. Jeg er derfor ikke i tvivl om, at hjemmesiden vil blive en stor succes, og glæder mig meget til at se den.

Referencer

UBVA's hjemmeside: ubva.lovportaler.dk/

Rosenmeier, M. (2007). "Plagiater", *ophavsret og videnskabsetik*. Set d. 23.4.2008 på: <http://ubva.lovportaler.dk/ShowDoc.aspx?docId=ubva-art-plagiater-full>

Rosenmeier, M. (2007). *Ophavsret for begyndere*. Kbh. : Jurist- og Økonomforbundet.

EBSCO tilbyder Open Access-portal for udviklingslande

Open Science Directory er en gratis portal med adgang til 20.000 videnskabelige gratis titler. Oprindeligt blev den oprettet til universiteter og forskningsinstitutioner i udviklingslande, med adgang for alle.

Open Science Directory indeholder samlinger af gratis tidsskrifter og tidsskrifter som er en del af specielle programmer så som Hinari (inklusive DOAJ), Agora og OARE. Andre programmer vil blive tilføjet i den nærmeste fremtid (INASP-PERI, eLFL og eJDS).

Denne A-til-Å liste er udarbejdet af EBSCO og Hasselt universitetsbibliotek, Belgien.

For mere information, besøg venligst:
www.opensciencedirectory.org

EBSCO
INFORMATION SERVICES

Elektroniske & trykte tidsskrifter
Håndtering & adgang til e-resurser
Bibliografiske & fuldtekstdatabaser
E-bøger

Temadag om plagiat

Af Dyveke Sijm

Hvordan bliver ”den gode akademiske adfærd” en del af de studerendes bagage? Hvad er de bedste argumenter for, at det ikke er i orden at plagiere? Hvad er overhovedet plagiering?

Disse og andre spørgsmål indgik i eftermiddagens workshops ved en temadag om plagiering, arrangeret af DF’s Forum for brugeruddannelse, afholdt 3. april på SDU, Odense.

Dyveke Sijm
Bachelorstuderende, København
dyvekesijm@gmail.com

På trods af at min bacheloropgave har fokus på plagiat begået af forskere og ikke plagierende studerende, satte jeg mig for at deltage i temadagen om plagiat i fast overbevisning om at kunne hente nyttig viden med hjem. Jeg blev ikke skuffet. Omkring 40 deltagere var til stede. Bredt repræsenterende biblioteker, skrivecentre og studieadministrationer på såvel gymnasiale som videregående uddannelsesinstitutioner. Temadagen blev afholdt i forbindelse med udarbejdelse af en webtutorial for studerende om plagiering, et projekt finansieret af DEFF.

Formiddagens oplæg

Gina Bay, biblioteket SDU, medlem af projektgruppen bag webtutoralen, indledte dagen på SDU med en reference til en nylig undersøgelse¹ om studerendes undskyldninger for at plagiere. Undersøgelsen vakte almindelig munterhed og det blev ikke sidste gang i dagens løb, det ellers alvorlige emne fik en latterbølge med på vejen. Den munterhed har sin egen pointe, som jeg vender tilbage senere i artiklen.

Per Andersen, studiechef ved SDU indledte formiddagens række af oplæg med et causeri over den medietække tilfælde af plagiat synes at have, men kom ellers interessant ind på de mange komplekse årsager til plagiat, herunder kultursammenstød. Studerende fra andre videnskabelige traditioner eller fra kulturer med andre, mere mimisk betonedede læringsstile kan have svært ved at honorere de krav om originalitet og selvstændig formulering, der lægges vægt på ved videregående uddannelser i f.eks. Danmark.

Per Andersen fremsatte oplysning og uddannelse som nødvendige strategier for at imødegå uvidenhed om uddannelsessystemets krav og sanktioner. Som et helt konkret eksempel nævnte han, at studerende ved SDU i forbindelse med den elektroniske eksamenstilmelding mødes med en besked på skærmen, der gør opmærksom på, at snyd er ulovligt. Uddannelseselementets nødvendighed blev fremhævet i forhold til, at studerende i stigende grad udgøres af førstegenerationsakademikere, hvis viden om videnskabelig metode og etik, ikke længere kan tages for givet. Studerende på videregående uddannelser i dag, betonedede Per Andersen, er ikke akademisk trænet på samme måde, som studerende var tidligere, og uddannelse i hvordan man agerer i dette felt, er derfor nødvendig.

Også Svend Hylleberg, dekan ved det samfundsvidenskabelige fakultet, ÅU berørte i sit indlæg ønskeligheden af, at (gen)indføre grundlæggende uddannelse i videnskabelig metode og videnskabsetik. I sit indlæg ridsede Hylleberg de sidste fyre års udvikling i eksamensformerne op. Han påpegede bl.a., at fokus på, hvad eksaminationen skal afdække hos den studerende, har rykket sig. Tidligere tiders eksaminationer var primært mundtlige og få. Ikke sjældent fandt de først sted efter flere fortløbende semestres undervisning. Fokus her lå på at afdække i hvilket omfang den studerende havde overblik over stoffet. Senere tiders hyppige, og ofte skriftlige, eksaminationer som afslutning på korte semesterkurser, afprøver en mere snævert afgrænset paratviden.

Dette var, mente Hylleberg, i sig selv en uheldig, hvis ikke ligefrem plagieringsfremmende udvikling.

I forhold til fremtidens eksamensformer, der dog næppe ville blive tilrettelagt med henblik på at modvirke plagiering, konkluderede Hylleberg,

at der vil blive lagt øget vægt på afprøvning af de kompetencer ”virkeligheden” lægger vægt på: Fortsat konkret viden, men også i stigende omfang metodiske og sociale kompetencer samt evnen til at kombinere disse. Konsekvensen, mente han, vil være, at vi vil se flere kombinationsformer; flere projektopgaver og gruppearbejder, mere mundtlig eksamination af skriftlige arbejder, hvor vægten vil ligge på den studerendes evne til at kunne fremlægge og argumentere for sine data. Eksaminationsformer der i højere grad begrænser mulighederne for plagiering og andet snyd.

Svend Hyllebergs indlæg blev fuldt op af fyldige kommentarer fra professor emeritus David Favrholt, til stede blandt formiddagens deltagere. Denne efterlyste bla. større nærhed mellem studerende og undervisere, som middel til overførsel af normer.

Efter pausen leverede Morten Rosenmeier, formand for UBVA, suppleret af chefkonsulent Henrik Faursby Ahlers et såvel kompetent som meget veloplagt og underholdende oplæg om det aldeles ikke entydige krydsfelt af jura og etik, som plagiering befinder sig i. Morten Rosenmeier bidrager andetsteds i dette nummer af DF-Revy.

Webtutorial og workshops

Det foreløbige indhold af webtutoralen blev efter frokost præsenteret af Tina Pipa, leder af KUBIS Samf bibliotekerne. Det præsenterede design af tutorialen var såvel grafisk som farvemæssigt ”med kant” og målrettet modtagergruppens alder. Tutorialens 6 indholdselementer blev præsenteret: En definitions del, med præcisering af hvad plagiering er. I definitionen var lagt vægt på en formulering, der var målrettet konteksten; studerende i opgaveskrivende sammenhæng. En del indeholdende illustration og instruktion; konkrete eksempler på forkert og korrekt referencehåndte-

¹ Sisti, D.A. (2007) How do High School Student justify Internet Plagiarism. I: *Ethics & Behavior*, 17(3), 215-231.

ring. En quiz, hvor den enkelte bruger, på samme måde som på www.ubtesten.dk, vil kunne teste sin viden om plagiat og referencehåndtering. Dialogværktøjer til undervisere og endelig en postkasse med mulighed for kontakt til tutorielens arbejdsgruppe.

Dagens sidste element var workshops. Der var her mulighed for diskussion af og refleksion over essenser og pointer leveret i formiddagens oplæg.

De omdelte opgaver bød bl.a. på, i forhold til webtutoriales målgruppe, at indkredse en klar definition på plagiering, at levere argumentation for ”hvorfors det ikke er i orden at plagiere” og give bud på, hvordan den ”gode akademiske adfærd” bliver en del af de studerendes bagage. Resultaterne blev indsamlet med henblik på at levere input til arbejdsgruppens fortsatte udviklingsarbejde med webtutoralen.

Gennemgående temaer

Skal man forsøge at sammenfatte gennemgående elementer i såvel oplæg som i de efterfølgende workshops diskussioner, kunne det være, at det gentagne gange blev fremhævet, at modvirkning af plagiering må basere sig på såvel indlæring af helt konkrete færdigheder i korrekt referencehåndtering, såvel som at inddrage undervisnings-elementer vedrørende videnskabsteori og -etik.

Indlæringsteoretisk udgøres vigtige læringskanaler både af instruktioner gennem læsning eller mundtlig vejledning, egne direkte erfaringer (learning by doing) og modelindlæring; at se andre udføre handlingerne. En webtutorial om plagiering vil, på lige fod med bibliotekernes eller de akademiske skrivecentres undervisning i korrekt referencehåndtering, kun tilgå problematikken instruktivt. Af samme årsag blev det, undervejs i diskussionen, fremhævet at underviserinddragelse vil være naturlig og nødvendig. Korrekt referencehåndtering bliver, når demonstreret af en faglig rollemodel, udvidet fra at være et skriveværktøj til en lektion i god akademisk adfærd.

Som nævnt, lo mange, da de blev præsenteret for studerendes undskyldninger for at have plagieret. Jeg selv ikke undtaget. Hvad kan den observation bruges til? Min umiddelbare tanke var, at vi er tilbøjelige til at betragte ”dårlige undskyldninger” som et skalkeskjul for bevidste intentioner om at snyde. Imidlertid kan dårlige, beflippede undskyldninger også være dét, vi tyr til, når vi ikke engang aner, vi har gjort noget galt. Pecorari (2003)² påpeger således interessant, at plagiering eller kluddetæppeformuleringer, baseret på fremgangsmåden at sammenstykke sin tekst ved at copy-paste tekstdele fra flere kilder (patchwriting) blandt studerende, må tilgås med en forståelse af, at mange studerende, som led i

den proces det er at tilegne sig akademiske skrivefærdigheder, vil plagiere og kluddetæppeformulere sig, indtil de får greb om stoffet. Indsats mod plagiering kan derfor, med fordel, fokusere på at understøtte de studerendes skivemæssige færdigheder.

Endvidere kan der være god grund til, helt grundlæggende at sætte fokus på, hvad akademisk adfærd overhovedet består af og i hvilken grad, der reelt er overensstemmelse mellem nutidige holdninger og konkret adfærd hos akademikere og den klassiske opfattelse af forskeren og forskning som et kald, der afstedkommer en særlig etisk adfærd. En nylig undersøgelse, der diskuterer dette forhold, viser interessant diskrepans³.

Dagens studerende – morgendagens forskere

”Forskere er som regel bedre opdraget,” udtalte Svend Hylleberg i sit oplæg, som en opstilling af forskel mellem studerende og færdiguddannede. Det kan diskuteres, om der er belæg for en sådan antagelse. Men selv hvis forskerne i forhold til de studerende, på nuværende tidspunkt er bedre opdraget, bliver de næppe ved med at være det; i det omfang, morgendagens forskere rekrutteres fra dagens studerende og disse ikke, allerede tidligt i deres uddannelsesforløb, udstyres med de nødvendige værktøjer.

Dårlige vaner kan det, som bekendt, være vanskeligt at lægge om; og heller ikke hos Ph.d.-studerende daler kendskab til den rette referencehåndtering og den acceptable omgang med citaterne, magisk ned fra oven, som et par deltagere i min workshop rigtigt påpegede.

Selv om plagiatlitteraturen fortrinsvis har fokus på studerende frem for forskere, er der ingen grund til at antage, at forskere plagiere mindre. Emerald Group Publishing indledte således i efteråret 2006 et samarbejde med iParadigms, udviklerne af antiplagiat-softwaren Turnitin og Ithenticate, med henblik på at lade scanning for plagiat indgå i forlagets peer-review processer⁴. Lignende tiltag er CrossCheck samarbejdet⁵.

³ Macfarlane, B; Cheng, M. (2008). Communism, Universalism and Disinterestedness: Re-examining Contemporary Support among Academics for Merton's Scientific Norms. I: *Journal of Academic Ethics*, 6(1), 67-78.

⁴ Emerald Publishing Group [presmeddelelse] (2006). Emerald partners with anti-plagiarism database in publishing industry first! Lokaliseret på www.12.april.2008: http://info.emeraldinsight.com/about/news/archive.htm?id=31

⁵ CrossRef Organisation [presmeddelelse] (2007). Crossref pilots Cross-Publisher Plagiarism Detection Service. Lokaliseret på www.12.april.2008: www.crossref.org/01company/pr/press080107.htm

⁶ Errami, M.; Garner, H. (2008). A tale of two citations. I: *Nature*, 451 (7177), 397-399.

Ligeledes kan udviklingen af en database som DeJa-vu, omtalt i *Nature*⁶, ses som udtryk for det øgede fokus, der er på omfanget af potentiel plagiering i videnskabelige publikationer.

Udviklingstendensen af et luftigt begreb

Morten Rosenmeier konstaterede i sit indlæg, at plagiering er et luftigt begreb, der hverken entydigt eller endegyldigt kan defineres, men optræder i et krydsfelt af jura og etik, hvis håndtering kompliceres af, at disse felter ofte opererer med forskellige, og i nogle henseender, modsatrettede forståelsesrammer og sanktioner.

I forhold til fænomenet selv-plagiat udtalte Rosenmeier, at de fleste nok vil anse det for ok, at overtage egne opfattelser uden kildehenvisning, eller at man i visse tilfælde låner nogle mindre tekstafsnit fra sig selv. Kan man stjæle fra sig selv?

Her finder jeg det nødvendigt at supplere ved at anføre, at selv-plagiat, operationaliseret som genbrug af egne tekstdele, i stigende omfang diskuteres og problematiseres i litteraturen. Udøvelse af omfattende plagiat og selv-plagiat førte således i en sag fra Sverige 2006, til en udtalelse fra det svenske Vetenskapsråd, hvis konklusion lød på, at selv-plagiat er at betragte som netop plagiat⁷. Sagen, der vedrørte en professor i biblioteks- og informationsvidenskab ved højskolen i Borås, må betragtes som værende af særlig principiel betydning, idet de anvendte definitioner på plagiat skabte præcedens for kendelser i efterfølgende sager⁸.

Udviklingen kan for så vidt ikke overraske. På baggrund af stigende publikationspres og kvantificeret forskningsevaluering, der anerkendes som medvirkende årsager til udbredelse af fænomener som salami-slicing og least publishable unit (LPU) kan skærpelse af krav om publikationers originalitet forekomme forholdsvis indlysende.

I forhold til vejledning af studerende om korrekt referencehåndtering og god akademisk adfærd, bør eksistensen af en grænse for acceptabelt (gen)brug af egne tekster, således heller ikke være et element, der ignoreres.

Artiklens forfatter, Dyveke Sijm, studentermedlem af Danmarks Forskningsbiblioteksforening, skriver i øjeblikket bacheloropgave om akademisk plagiat.

⁷ Vetenskapsrådet (2006). *Utlåtande med anledning av begäran om yttrande i ett ärende om misstänkt plagiat*. Dnr.312-2005-8423 Stockholm: Vetenskapsrådet. [Ikke publiceret].

⁸ Werkö, L. (2006). *Sammanfattning av Vetenskapsrådets yttrande om misstänkt forskningsfusik*. I: *Läkartidningen*, 43, 4291a. Lokaliseret på www.12.april.2008: www.lakartidningen.se/07engine.php?articleId=5225

² Pecorari, D. (2003). Good and original: Plagiarism and patchwriting in academic second-language writing. I: *Journal of Second Language Writing*, 12(4), 317-34

Bibliotekarens rolle i hyperbiblioteket

Af Claus A. Foss Rosenstand

Bibliotekets funktion er under forandring i kølvandet på de samfundsmæssige forandringer, hvor vidensamfundet er ved at afløse industrisamfundet. Både som global megatrend og lokalt i Danmark. Man kan diskutere hastigheden af den samfundsmæssige forandring; men retningen kan næppe diskuteres, hvorfor Danmark også har lagt sig i selen for at være helt i front i det globale felt [F&I 07].

Claus A. Foss Rosenstand
Lektor i Digitale Medier
Aalborg Universitet
cr@hum.aau.dk

Når viden i stadig stigende grad er det samfundsmæssige omdrejningspunkt, fordres der også nye funktioner til håndtering af viden.

Vidensamfundet er kendetegnet ved hyperkompleksitet [Lars Qvortrup 98, 01, 04], hvilket betyder at kompleksitet er en betingelse – kompleksitet lader sig hverken på samfundsmæssigt, organisatorisk eller bevidsthedsmæssige niveau reducere til orden. En anden måde at sige det på er, at "hyper" betyder "løst koblet", og kompleksitet er et mål for mængden af relevant information.

Det er en betingelse, at den stadig stigende mængde af relevant information er løst koblet, og derfor ikke lader sig reducere til orden.

Med kompleksitet følger usikkerhed, for hver gang vi foretager en kompleksitetsreduktion, er resultatet en hypotese om en sammenhæng, som man i sig selv må stille sig usikker overfor: Er denne hypotese korrekt? Man står og mangler adgang til relevant information, hvilket netop er definitionen på usikkerhed.

Med reduktion af usikkerhed følger kompleksitet, idet usikkerhed reduceres ved eksperimentel adfærd, der netop har til hensigt at generere de informationer, man ikke havde adgang til i udgangspunktet – ny relevant information = øget kompleksitet.

Dette forhold mellem usikkerhed og reduktion kaldes princippet om begrænset rationalitet [Simon 79 + Mathiassen & Stage 92], og det kan samles omkring informationsbegrebet risiko [Rosenstand 02], forstået på den måde, at risiko både kan tage form som usikkerhed og kompleksitet. Inspireret af Lars Qvortrup følger dermed også det hyperriskable samfund, med dets tilhørende hyperriskable organisationer og bevidstheder, hvor det er en betingelse, at risiko ikke lader sig reducere – og at vi er indstillet på det. Risiko er et grundvilkår.

Innovation

Når samfundet er hyperriskabelt betyder det også, at information kan tage multiple koblinger, alt efter perspektiv tager tingene sig forskelligt ud, der er flere sandheder. Den enkelte sandhed korresponderer med et bestemt perspektiv, der kunne have været anderledes. Det betyder også, at det kultiverede medlem af det hyperriskable samfund forstår og agerer ud fra dette.

Et perspektiv kan være tidsligt, rumligt, socialt og sagligt forankret [Luhmann 84]. I denne universitetsbiblioteksmæssige sammenhæng fokuseres på den saglige forankring, der kommer til udtryk igennem faglighed¹. I praksis forudsætter udfordringer i reglen, at der bringes flere fagligheder i spil, hvor faglighederne prioriteres og kombineres i forhold til den konkrete sag, man står overfor.

Situationen innovation er netop kendetegnet ved at fagligheder endnu ikke har taget form gennem prioritering og kombination [Rosenstand 08]. Som situation betragtet står innovation i relation til situationerne rutine, problemløsning og problemorientering.

Situationen rutine er defineret ved, at både arbejdsmetode og problem har taget form. Situationen problemløsning er defineret ved, at problemet har taget en form; men arbejdsmetoden har ikke taget form. Situationen problemorientering er defineret ved, at hverken arbejdsmetode eller problem har taget en form. I Figur 1: Situationer og evner, er det angivet med et plus ("+"), i de situationer hvor arbejdsmetoden eller problemet har taget form [Rosenstand 07, 08].

De fire situationer stemmer overens med Lars Qvortrups systematisering af de fire vidensniveauer: kvalifikationer, kompetencer, kreativitet og kultur [Qvortrup 98, 01, 04], der på sin side er inspireret af en tilsvarende systematik af Gregory Bateson [Bateson 91].

Kvalifikationer er 1. ordens viden og evnen til at løse et problem ved at gentage tidligere måder at løse det samme problem på. Kompetencer er 2. ordens viden og evnen til skabe nye løsninger på problemer. Kreativitet er 3. ordens viden og evnen til at skabe nye løsningsmetoder rettet mod problemer – herunder ønsker. Endelig er kultur 4. ordens viden og forudsætningen eller rammen

Situation	Evne	Metode	Problem	Faglighed
Rutine	Kvalifikation	+	+	+
Problemløsning	Kompetence		+	+
Problemorientering	Kreativitet			+
Innovation	Kultur			

Figur 1: Situationer og evner

¹ En tilsvarende analyse og teorikonstruktion kan naturligvis foretages for de tidslige, rumlige og sociale dimensioner – samt forskellige hybride former af de fire meningsdimensioner.

Hyperbiblioteket skal altså ikke forstås som en ting i form af eksempelvis en fysisk indretning, det er en funktion – om end denne funktion naturligvis har konsekvenser for, hvordan det eksempelvis er smart at indrette sig fysisk.

Situation	Evne	Biblioteksaktivitet	Fokus	Mål
Rutine	Kvalifikation	Finde (search)	Værktøj	Ressourcer
Problemløsning	Kompetence	Søge (seek)	Proces	Indsatser
Problemorientering	Kreativitet	Lære	Produkt	Resultater
Innovation	Kultur	Hyperbibliotek	Organisation	Effektivitet

Figur 2: Fokus, biblioteksaktiviteter og mål

for, hvordan man kan bruge sine evner på de øvrige tre niveauer.

Det er den situation, hvor rammerne for brug af evner ændrer sig, der definerer situationen innovation. Innovation er altså at skabe nye rammer for muligheden for at være kompetent, kvalificeret og kreativ – nye rammer for at kombinere ressourcer, indsatser og resultater.

Innovation handler om kultur, og det at være innovativ forudsætter således kulturelle forandringer. Kulturen må på sin side være løst koblet – i hypermodus. Af Qvortrups fire niveauer i Figur 1 følger det, at man tilsvarende skal være informationseget² (information literate) på fire niveauer.

Lad os se nærmere på, hvordan biblioteket kan understøtte dette.

Informationseget på fire niveauer

I Figur 2: Fokus, biblioteksaktiviteter og mål, er det illustreret, hvilke biblioteksaktiviteter, der svarer til de fire niveauer af informationsegnethed. Med biblioteksaktiviteter menes de hovedaktiviteter, som kendetegner den moderne biblioteksbruger.

² Vi (AU) bruger begrebet "informationseget" frem for "informationskompetence" og det afledte "informati- onskompetent", da den konventionelle danske oversættelse af "information literate" specifikt henviser til "kompetence". Med informationsegethed peger vi på alle fire evner: Kvalifikationer, kompetencer, kreativitet og kultur.

Til de forskellige biblioteksaktiviteter knytter sig forskellige typer af fokus og mål, som relaterer sig til de fire niveauer af informationsegethed.

Biblioteksbrugeren skal...

- være kvalificeret og mestre rutiner til at bruge værktøjer til at finde ressourcer. Værktøjer er eksempelvis en database, en bibliotekar eller google; og ressourcer er eksempelvis artikler, hjemmesider eller kontaktpersoner, der skabes adgang til via selvsamme værktøjer
- indgå i en kompetent problemløsende proces, og dermed en indsats for at søge løsninger på problemer. Processer og indsatser kan eksempelvis være en afsøgning af et videnskabeligt felt, en historisk redegørelse eller udarbejdelsen af en arbejdsmetode
- orientere sig kreativt mod problemer med det resultat at lære, og dokumentere dette i produkter. Produkter og resultater kan eksempelvis være veldokumenterede videnskabelige artikler, studenterrapporter eller konferenceposters
- være kultiveret og innovativt organisere et effektivt hyper biblioteket.

Den sidste pind tåler uddybning ud over eksemplets magt.

Idet sandheden tager form efter fagligt perspektiv, og med flerfaglighed in mente, er antallet af perspektiver udelukkende et spørgsmål om innovationshøjde, idet fagligheder kan kombineres og prioriteres i forhold til en sag i praktisk taget det uendelige.

Derfor er der ikke et endeligt antal faglige kulturer, som biblioteket skal matche ved at stille et tilsvarende antal fast koblede muligheder til rådighed for at finde, søge og lære. Nej, forholdet mellem biblioteksaktiviteterne: Finde, søge og lære må i udgangspunktet være løst koblet; og det er principielt op til den konkrete biblioteksbruger at koble sine ressourcer, indsatser og resultater på den mest effektive måde, og dermed lade hyperbiblioteket tage en specifik form i forhold til den sag, han står over for.

Det er biblioteksbrugeren opgave at koble biblioteksaktiviteterne inden for de løst koblede rammer, som hyperbiblioteket stiller til rådighed. At forholdet mellem biblioteksaktiviteter i udgangspunktet er løst koblet, betyder at biblioteket er i hypermodus, hvilket er årsagen til betegnelsen hyperbibliotek. Dette peger også på hyperbibliotekets funktion, der er at håndtere risiko [Rosenstand 06]. Hyperbiblioteket skal altså ikke forstås som en ting i form af eksempelvis en fysisk indretning, det er en funktion – om end denne funktion naturligvis har konsekvenser for, hvordan det eksempelvis er smart at indrette sig fysisk.

Det er bibliotekarens rolle at hjælpe biblioteksbrugeren til at være informationseget. Og erfaringen er, at undervisning i biblioteksbrug, i bedste fald er op ad bakke, idet motivationen for læring først er til stede i de situationer, hvor behovet for informationsegethed opleves.

Der er behov for åbne og kommunikationsduelige bibliotekarer, der kan bistå den svære og usikre proces, det er at prioritere og kombinere fagligheder gennem løbende vekslen mellem biblioteksaktiviteterne.

Af hyperbiblioteket følger også, at den kultiverede (forsknings)biblioteksbruger er sat i en organisatorisk rolle. Han er så at sige leder i den henseende, at hans organisatoriske valg har betydning for kvaliteten af hyperbiblioteket. Han, eller en gruppe, skal sådan set ved hver ny sag udvikle en ny biblioteksmetodologi.

Bibliotekarens rolle

Hyperbiblioteket er særligt relevant i flerfaglige situationer. Og holder vi os til universitetsbiblioteker, så er det tydeligt at flerfagligheden vinder frem både inden for studier og forskning [Rosenstand mf. 05]. Dette ses nok tydeligst i den relativt nye "tre plus to struktur", hvor studerende fra forskellige bacheloruddannelser i stigende grad vælger at studere sammen på kandidatuddannelser, hvor der trækkes på de studerendes forskellige bachelorfagligheder som alternativ til at "starte forfra" med en ny faglighed³. Hertil kommer, at det stigende behov for innovation også fordrer flerfaglighed [Rosenstand 08]. Kravene til den kultiverede biblioteksbruger i form af de fire niveauer af informationsegnethed, er så omfattende, at man ikke med rimelighed kan forvente, at brugerne er informationsegnet uden hjælp.

Det er bibliotekarens rolle at hjælpe biblioteksbrugeren til at være informationsegnet. Og erfaringen er, at undervisning i biblioteksbrug i bedste fald er op ad bakke, idet motivationen for læring først er til stede i de situationer, hvor behovet for informationsegnethed opleves.

Derfor er det smart at lægge en strategi, hvor man informationsvejleder brugerne i situationen. Gerne suppleret af undervisning.

Ud over, at hyperbiblioteket stiller helt nye organisatoriske udfordringer (Rosenstand 07b), så har hyperbiblioteket også en række konsekvenser for bibliotekarens rolle.

Som skrevet ovenfor, så er biblioteksbrugeren sat i en lederrolle, og derfor må bibliotekarerne gøre ledelsesprocesser mulige. Biblioteksbrugeren skal ideelt set koncentrere sig om innova-

tivt og effektivt at koble biblioteksaktiviteter i forhold til sin sag.

Derfor bør brug af søgemaskiner, søgningsprocesser og dokumentation også ske i et tæt samarbejde mellem den studerende eller forskeren på den ene side og bibliotekaren på den anden side.

Når det kommer til innovation og flerfaglighed, så er det ikke specielt interessant med bibliotekarer med en særlig faglighed ud over den biblioteksmæssige – altså det der vedrører informationsegnethed. Der er behov for åbne og kommunikationsduelige bibliotekarer, der kan bistå den svære og usikre proces, det er at prioritere og kombinere fagligheder gennem løbende vekslen mellem biblioteksaktiviteterne.

Der er behov for at indlede længerevarende samarbejde, løbende informationsfaglig vejledning, mellem biblioteksbruger og bibliotekar, hvor omdrejningspunktet for samarbejdet er biblioteksbrugers sag.

Bibliotekaren i hyperbiblioteket skal være et åbent menneske, idet mange forskellige faglige perspektiver kan blive bragt i spil og forkastet. De grupper af forskere og studerende, der bruger hyperbiblioteket, er i en forhandlingssituation, hvor fagligheder og sandheder løbende er til diskussion med henblik på at være mest mulig videnskabelig frugtbar i forhold til en sag.

De kultiverede bibliotekarer skal ikke blot være informationsvidenskabeligt udrustet, de skal også være excellente kommunikatorer.

Referencer

Bateson 91: Bateson, Gregory (1991) *Ånd og natur*. Rosinante/Munksgaard (udgivet første gang i 1971).

F&I 07: *InnovationDanmark 2007-2010*, Forsknings- og Innovationsstyrelsen, 2007.

Luhmann 84: Luhmann, Niklas (1987). *Soziale Systeme – Grundriss einer allgemeinen Theorie*. Suhrkamp.

Mathiassen & Stage 92: Mathiassen, Lars & Jan Stage (1992) *The Principle of Limited Reduction*. I: Lars Mathiassen: *Reflective Systems Development*, Aalborg Universitet, Datalogi.

Qvortrup 98: Qvortrup, Lars (1998). *Det hyperkomplekse samfund: 14 fortællinger om informationssamfundet*. Gyldendal.

Qvortrup 01: Qvortrup, Lars (2001). *Det lærende samfund: Hyperkompleksitet og viden*. Gyldendal.

Qvortrup 04: Qvortrup, Lars (2004). *Det vidende samfund: Mysteriet om viden, læring og dannelse*. Unge Pædagoger.

Rosenstand 02: Rosenstand, Claus (2002). *Kreation af narrative multimediesystemer*. Samfundslitteratur.

Rosenstand mf. 05: Rosenstand, Claus A. Foss (akademisk ansvarlig), Maj-Britt Rosenstand, Bo Hvass Pedersen, Niels-Henrik Gylstorff (2005). *Forskningsbiblioteket i nye læreprocesser*. I: *Tidsskrift for universiteternes efter- og videreuddannelse*, 2005, 2(6). Lokaliseret 25.4.2008 på: www.unev.dk/view.aspx?artikel_id=522

Rosenstand mf. 06: Rosenstand, Claus A. Foss (akademisk ansvarlig), Maj-Britt Rosenstand, Lotte Ø. Stehouwer (oversætter) (2006). *The Hyper Library*. Konferencen: LIDA 2006, Libraries in the digital age, Dubrovnik and Miljet, 29. maj – 4. Juni, 2006. Lokaliseret d. 25.4.2008 på: www.swiminfo.dk/pdf/hyperlibrary.pdf

Rosenstand 07: Rosenstand, Claus A. Foss & Lotte S. Øgaard (oversætter) (2008). *Innovation with the Hyper Library*. Konferencen: The Library and the New Technologies. Tradition and Innovation., Rumænien, 11. – 13. Juni 2007. Lokaliseret d. 25.4.2008 på: www.swiminfo.dk/pdf/innovationwiththehyperlibrary.pdf

Rosenstand 07b: Rosenstand, Maj, Lotte S. Øgaard (oversætter) (2007). *Organizing the Hyper Library*. Konferencen: The Library and the New Technologies. Tradition and Innovation., Rumænien, 11. – 13. Juni 2007.

Rosenstand 08: Rosenstand, Claus F. Innovation som situation – Flerfaglighed som pædagogisk forudsætning for innovation. I: *Antologi om Tværfaglighed i Entrepreneurship-undervisningen*, IDEA København. www.idea-koebenhavn.dk/, forventes udgivet første halvår af 2008.

Simon 79: Simon, Herbert A (1979). Rational Decision Making in Business Organizations. I: *The American Economic Review*, ol. 69/4, 1979.

Udviklingskontrakt 2008-2010: *Aalborg Universitets udviklingskontrakt 2008-2010*: Lokaliseret d. 25.4.2008 på: <http://ekstern.aau.dk/GetAsset.action?contentId=543412&assetId=3483543>

³ Særligt de mange nye cand.it uddannelserne er designet til denne situation.

Udbydes af www.it-vest.dk og www.itu.dk.

Weblogs som kommunikationsforum:

Refworksbloggen et halvt år senere

Af Anne C. Andersen og Solveig Bach Sandal

Den 10. april 2008 var det et halvt år siden det første indlæg blev skrevet på ASB Biblioteks weblog om referenceværktøjet Refworks¹ og dermed er det blevet tid til at gøre status på projektet.

Anne C. Andersen
Bibliotekar
ASB Bibliotek
aca@asb.dk

Solveig Bach Sandal
Cand.scient bibl.
ASB Bibliotek
sobs@asb.dk

Bedre videndeling

Ideen med bloggen opstod efter en stor arbejdsbyrde med at besvare mails fra studerende og ansatte omkring funktionaliteter i de referenceværktøjer, ASB Bibliotek tilbyder². ASB lancerede i september 2007 muligheden for at oprette blogs, og dette har flere med tilknytning til ASB benyttet sig af³.

På ASB's blogs har både forskere, studerende og alumner indtaget "blogosfæren". De eksisterende blogs er inddelt i corporate blogs, research blogs og study blogs. Refworksbloggen optræder her på linie med blogs om jobsøgning, opstart egen virksomhed, samt alumners kontakt til ASB i gruppen corporate blogs.

Refworksbloggen må betegnes som en gruppeblog, idet vi fra ASB bibliotek er tre bloggere, som parallelt med ugentlige kurser i Refworks, holder liv i bloggen. Refworkskurserne udbydes til både studerende og ansatte ved ASB, og bloggen henvender sig til begge grupper. Vi oplever dog, at det primært er de studerende, der efter-spørger kurserne, men om de også er de hyppigst besøgende på bloggen, ved vi ikke.

Refworksbloggen som opfølgning på kurser

Vi har hele vejen igennem været bevidste om, at bloggens emnefelt, referencehåndtering og et specifikt internetbaseret program kaldet RefWorks, ikke ville skabe de store diskussioner, og som blogger er det også et emne, der er svært at være personlig omkring. Inspirationen til at blogge i forlængelse af et kursus stammer fra Farkas (2007). Hun definerer i sin bog bl.a. to typer blogs, som hun kalder "Subject Blogs" og "Blogs to supplement Workshops" (Farkas 2007, s. 31-34) og det er disse definitioner, vi har lagt Refworksbloggen op af (jf. Andersen & Sandal 2007).

Vi får mange spørgsmål omkring særlige funktioner i Refworks, som vi, foruden at forklare og demonstrere i undervisningen, også kort skriver om på bloggen. På den måde følger vi op på kursets indhold og støtter de studerende og ansatte i deres læringsproces, i og med de altid kan gå tilbage og følge op på noget i det øjeblik, de kommer i tvivl. Vi oplever også, at de studerende gerne vil have kursusmaterialet online (manualer, guides og vejledninger), frem for i fysisk form – og via bloggen ved de altid, hvor de kan finde det.

Vi henviser altid til bloggen, når der dukker spørgsmål op, som vi ved der findes svar på i bloggen. Desuden kan studerende og ansatte abonnere på de nyeste indlæg og derved holde sig opdateret omkring det nyeste.

Bloggens layout har sine begrænsninger med afsæt i, hvad ASB weblogs har udbudt centralt. Nye layouts er dog på vej. Desuden arbejder vi med at implementere læringsobjekter (udarbejdet i programmet Adobe Captivate⁴) både om Refworks, men også om referencehåndtering generelt, da vi oplever, de studerende er usikre på, hvordan referencer skal bygges op. Screen-casts er også en mulighed, vi overvejer at lægge på bloggen. Her vil vi kunne fokusere på en særlig funktion i Refworks og ved hjælp af lyd og billeder f.eks. kunne forklare, hvordan man importerer referencer fra en bestemt database.

Men står brugen af Refworksbloggen mål med indsatsen? Vi har spurgt os selv, hvorvidt bloggen bliver anvendt og har brugt Google Analytics⁵ til at danne os et billede heraf.

¹ <http://refworksbloggen.weblogs.asb.dk/>

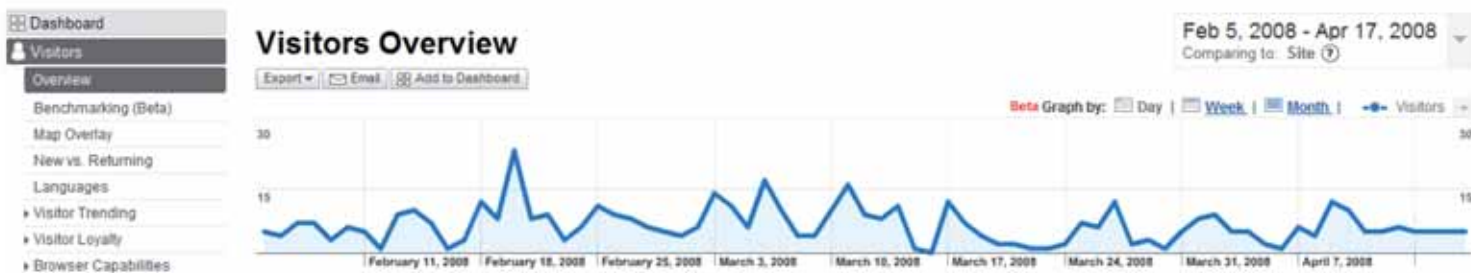
² www.asb.dk/lib/vejledning/laeringsvaerktoejer.aspx

³ ASB Blogs: <http://weblogs.asb.dk/>

⁴ www.adobe.com/products/captivate/

⁵ www.google.com/analytics/da-DK

Vi henviser altid til bloggen, når der dukker spørgsmål op, som vi ved findes derinde. Desuden kan studerende og ansatte abonnere på de nyeste indlæg og derved holde sig opdateret omkring det nyeste.

Google Analytics: antal besøgende på RefWorksbloggen d. 5/2 – d. 17/4 2008

Screencasts er også en mulighed, vi overvejer at lægge på bloggen. Her vil vi kunne fokusere på en særlig funktion i Refworks og ved hjælp af lyd og billeder f.eks. kunne forklare, hvordan man importerer referencer fra en bestemt database.

Refworksbloggen i tal

Siden d. 5. februar 2008 har vi koblet Google Analytics på bloggen for at kunne indhente statistik på, hvor mange gæster, der er på bloggen og herigennem opnå et billede af den egentlige brug. I Google Analytics er det også muligt at se, hvor brugerne kommer fra, hvor mange gange, de har været på bloggen, hvor mange sider, de kigger på, hvor længe de er på sitet etc. Dette har vi haft stor fornøjelse af. Statistikken fra 5. februar 2008 til 17. april 2008 viser, at der har været 568 besøg og at vores brugere (i denne periode) har logget sig på fra 14 forskellige lande. De 568 besøg fordeles sig på 1135 sidevisninger. Vi kan desuden se, at 43 % af de besøgende klikker sig ind på bloggen mere end én gang. De fleste besøgende finder ind til bloggen fra refererende sites (74 %), 16 % går den direkte vej og kun 10 % finder derind vha. søgemaskiner. Hertil skal siges, at vi her fra ASB ikke har gjort det store ud af at promovere bloggen udadtil, men vi er meget tilfredse med at kunne konstatere at næsten halvdelen af de besøgende er inde på bloggen mere end en gang.

ASB's undervisere i RefWorks har løbende ført statistik over, hvor mange deltagere, der har været på kurserne. Sammenholdes dette med den statistik, vi som RefWorks administratorer selv kan indhente, ses det tydeligt, at fra de måneder, vi har afholdt kurser, er antallet af Refworksbrugere steget væsentligt. Vi kan også se, at det både er nye brugere, men også "gengangere" der benytter Refworks. Dette tyder på, at brugerne kan se et formål med referenceværktøjet og dermed bruger det mere end én gang.

Vi har i en tidligere artikel stillet spørgsmålstegn ved bloggernes levetid, da vi kan være i tvivl om, hvorvidt blogging er en ideel måde at kommunikere med vores kursister og andre interesserede på (Andersen & Sandal 2007). Vi har satset på, at den mere uformelle kommunikationsform ville tiltale flertallet. For at holde liv i bloggen forsøger vi så vidt muligt at lægge nye blogindlæg på hver uge og når der stilles spørgsmål på bloggen, bestræber vi os på at svare samme dag.

Vi er i øjeblikket i gang med at lægge sidste hånd på en lille brugerundersøgelse, da vi reelt ikke ved, hvad holdningen til RefWorks er. Vi vil for det første gerne vide, hvad kursisterne synes om kurserne, men også om de tager værktøjet til sig og finder det brugbart. Og sidst men ikke mindst om de har gjort brug af Refworksbloggen.

Blogging er en nem måde at få information ud til sine brugere, det er nemt at opdatere og vedligeholde en blog. Den for brugerne nemme kontakt er også tiltalende; derfor er det vigtigt at besvare spørgsmål/kommentarer så hurtigt som muligt. Det forventer brugerne. Vi ved også, at andre undervisningsinstitutioner vælger at linke til RefWorksbloggen og genbruger vores undervisningsmateriale, idet det frit kan downloades inde fra bloggen. Dette kan vi kun være meget tilfredse med.

Referencer

Andersen, A. & Sandal, S.B. (2007). DEFF på tværs: En temadag om kreativ anvendelse af data. *DF Revy*, årg. 30 (8), s. 17-19.

Farkas, M. (2007). *Social software in Libraries: Building collaboration, communication, and community online*. Medford, New Jersey: Information Today, Inc.

Blogging er en nem måde at få information ud til sine brugere, det er nemt at opdatere og vedligeholde en blog.

Hvis du vil vide mere om Refworks...

april 17, 2008 at 15:33 - Filed under [Guides](#)

...så vil vi foreslå dig at følge et WEBINAR.

Refworks udbyder løbende tre forskellige slags webinars: Et om de grundlæggende funktioner, et om de mere avancerede muligheder programmet tilbyder og ét specifikt om Refshare, hvor du har mulighed for at dele databaser med medstuderende og kolleger.

Så hvis du gerne vil lære mere, under afslappende og uforpligtende former, så klik ind på [bibliotekets side om Webinars](#) og læs lidt om hvad de forskellige webinars indeholder og hvad du skal gøre for at tilmelde dig. Et webinar foregår fra din egen PC, hvor du kobles på en præsentation fra Refworks og med mulighed for at stille spørgsmål til Refworks' egne folk undervejs. Deltagerne i et Webinar kommer fra alle dele af verden og foregår oftest på engelsk, men du kan også følge spanske og franske webinars.

God fornøjelse – og skriv gerne en kommentar og fortæl os andre om dine oplevelser med et webinar 😊

Biblioteket tilbyder løbende vejledning i Refworks, men udbyder først kurser efter sommer igen.

Share This

Permalink Comments

☆☆☆☆☆ (No Ratings Yet)

Write-N-Cite III for Windows (beta) - problemer med at oprette litteraturlister

april 15, 2008 at 11:15 - Filed under [Refworks](#)

Vi har i dag fået en henvendelse fra to studerende, der har forsøgt at arbejde med Write-N-Cite III for Windows (beta) i ASB's computerlokale i H-fløjen.

Spørgsmål og kommentarer: >

[refworksbloggen on Spørgsmål til Refworks](#)

[Mads on Spørgsmål til Refworks refworksbloggen on Spørgsmål til Refworks](#)

[Lone Christoffersen on Spørgsmål til Refworks](#)

Hvem er vi? >

Refworksbloggen administreres og skrives af bibliotekets superbrugere i Refworks. Det er os du vil møde på de kurser biblioteket tilbyder (se opslag på kursusplan) og du kan altid kontakte os i forbindelse med spørgsmål omkring Refworks. Vi vil meget gerne svare på dine spørgsmål her på bloggen, men du er også velkommen til at kigge forbi biblioteket ellers skrive os en mail.

Anne C. Andersen
Solveig Bach Sandal
Lene Hammershøj
Johnni Brobak Nielsen

Refworksbloggen: (<http://refworksbloggen.weblogs.asb.dk/>)

Anne C. Andersen

Bibliotekar DB (2001), tilknyttet bibliotekets udviklingsgruppe, der arbejder med digitale rettigheder. Udviklingsgruppen sørger bl.a. for, at bibliotekets ressourcer er clearret til at matche behovet for at kommunikere indhold digitalt til Handelshøjskolens interesser. Desuden arbejder hun med udvikling, håndtering og lagring af læringsobjekter.

Solveig Bach Sandal

Cand. scient. bibl. (2007), tilknyttet bibliotekets udviklingsgruppe, der arbejder med integrationen mellem undervisning og bibliotek og står i den forbindelse for undervisningskoordinering på biblioteket. Desuden arbejder hun med udviklingen af informationskompetence, læring og sociale teknologier i bibliotekskontekst og er medlem af DF's Forum for Brugeruddannelse.

ASB *you*
BLOGS

Gode opgaveformuleringer – bedre undervisning?

Invitation til arbejdskonference Odense kongrescenter Den 18. - 19. september 2008

Undervisning er et af de temaer mange bibliotekarer forholder sig til, uanset hvad slags bibliotek de arbejder på. Derfor er en række foreninger og faggrupper gået sammen om en konference, der sætter fokus på de opgaver bibliotekarer bruger i forskellige undervisningssituationer.

Lektor ved DPU Tomas Højgaard Jensen står for det faglige indhold. Hans forskning og udviklingsprojekter viser, hvordan arbejdet med at beskrive faglighed og kompetencer letter formuleringen af konkrete opgaver til brug i undervisningen. Konferencens program veksler mellem faglige oplæg og arbejde i workshops bl.a. om spørgsmålene:

- Hvad er det for noget med den allestedsnærværende snak om kompetencer?
- Hvad har det at gøre med at være en god bibliotekar?
- Hvad vil "den gode undervisningsopgave" sige i den forbindelse?
- Hvordan kan man bruge sådanne refleksioner i den daglige bibliotekar-praksis?

Workshoppene bliver styret og rapporteret af en facilitator. Arrangørerne forventer at produktet fra konferencen er konkrete ideer og bidrag til undervisningsmateriale. BFnet fungerer som kommunikationsplatform før, under og især efter konferencen.

Konferencens indhold er testet ved en temadag i slutningen af november 2007. Sidst fik vi disse positive tilbagemeldinger: *"Jeg gik hjem og la-vede al min undervisning om"* og *"det har virkelig været en øjenåbner og en ny måde at arbejde med undervisning på"*.

PROGRAM

Torsdag

09.00 - 10.00	Indskrivning
10.00 - 12.00	Fagligt indhold
12.00 - 13.00	Frokost
13.00 - 16.00	Fagligt indhold
16.00-17.30	Walk'n talk
18.30	Middag

Fredag

08.00 - 9.00	Morgenmad
09.00 - 12.00	Fagligt indhold
12.00 - 13.00	Frokost
13.00 - 15.00	Fagligt indhold
15.00	Farvel

Pris

2500 kr. for BF medlemmer 3000 kr. for andre.
Begge priser er med overnatning i enkeltværelse

Målgruppe

Bibliotekarer, informationsspecialister og undervisere der arbejder med informationskompetence, herunder informationssøgning og kildekritik.

Tilmelding

Tilmelding via BF's kalender.
Tilmeldingsfristen er d. 18. juni 2008

Vi gennemfører arrangementet med min. 50 og max. 100 deltagere.

Arrangører

Bibliotek & Uddannelse
BiTS
FaBuLær
Gymnasienetværket
Handelsskolernes Biblioteksforening

Kontakt

Lise Alsted Henriksen, lah@cfu-kf.dk

Få fat i underviserne

og de studerende

En kursusdag om brugernes adfærd og karakteristika, og om effektiv markedsføring til dem nu og i fremtiden.

Formålet med denne kursusdag er, at du skal blive klogere på, hvordan underviserne og de studerende arbejder og studerer og at du vil få redskaber til at målrette bibliotekets tilbud til brugerne, så det rammer dem i form og indhold. Kort sagt: Hvem er de og hvordan får vi fat i dem ud fra en brugerlogik frem for en bibliotekslogik?

Kursusdagen bliver en dag, hvor du, som deltager, skal være aktivt lærende. Derfor vil dagen veksle mellem oplæg og deltagende undervisning. For at få størst mulig udbytte af dagen, vil alle deltagerne blive bedt om læse enkelte forberedende tekster udvalgt af oplægsholderne/underviserne. Der er kun plads til ca. 40 deltagere.

Det er **programgruppen "Mødet med brugeren"** under DEFF, som arrangerer kursusdagen for forsknings- og uddannelsesbiblioteker og andre, der servicerer studerende og undervisere på de højere og videregående uddannelser.

Se program og tilmeld dig på www.deff.dk

Sted

CBS
Solbjerg Plads 3
2000 Frederiksberg
Kilen Ks54

Dato

Torsdag d. 22. maj 2008

Tilmeldingsfrist

30. april 2008
Deltagelsestilsagn: 5. maj 2008

Pris

Gratis

DEFF sponsorerer kursusdagen.

CBS Bibliotek stiller lokaler til rådighed.

Kalenderen

Yderligere oplysninger om Danmarks Forskningsbiblioteksforenings arrangementer kan hentes på foreningens hjemmeside www.dfdf.dk

DF arrangementer

Årsmøde 2008, 11. - 12. september

Fremtidens forskningsbiblioteker! DF Årsmøde & general-forsamling. Årsmødet i 2008 holdes på Hotel Comwell i Roskilde. Program følger.

Vinterinternat 2009, 29. - 30. januar

Vinterinternatet i 2009 holdes på Klarskovgaard. Program følger.

Årsmøde 2009, 16. - 17. september

Årsmødet i 2009 holdes på Hotel Comwell i Kolding. Program følger.

Fora arrangementer

Fjernlånets Majmøde d. 28.5.2008

Odense Kongrescenter

Hovedtemaet på Majmødet er: Hvordan tilbydes E-ressourcer?

Endeligt program

09.30 - 10.00 Ankomst og kaffe

10.00 - 10.15 Velkomst

10.15 - 11.15 Hvordan tilbydes e-ressourcerne i bibliotekerne
v/ Gunhild Søndergaard

11.15 - 11.45 Præsentation af nye modeller for E-dokumentlevering
v/ Poul Erlandsen

11.45 - 12.15 Copyright på E-ressourcer
v/ Marianne Vadsgaard Christensen

12.15 - 13.15 Frokost

13.15 - 13.45 Status for Kørselsordning og Bøger til Døren
v/ Rene Olesen

13.45 - 14.30 Status for Automatiseret Fjernlån – DBC

14.30 - 15.00 Kaffe

15.00 - 15.20 Status for OCLC-Projekter i Danmark
v/ Helle Brink

15.20 - 15.45 Tendenser i Fjernlån
v/ Poul Erlandsen

15.45 - 16.00 Opsamling og afslutning

Tilmelding fra DF's hjemmeside www.dfdf.dk

Pressemeddelelse fra OCLC

Den 1. april markerede en milepæl i WorldCats historie, idet University of Washington Libraries denne dag tilføjede post nummer 100.000.000.

Det er kun knap tre år siden Danmarks Pædagogiske Bibliotek tilføjede post nummer 61.000.000 til WorldCat, og basen vokser med større og større hast. I 2005 med 4,7 millioner poster, i 2006 med 9,3 millioner poster, mens væksten i 2007 var helt oppe på 18,7 millioner poster.

Samtidig vokser antallet af bestandsoplysninger, og i alt er det nu muligt gennem WorldCat at lokalisere over 1,2 milliarder eksemplarer af materialer på biblioteker rundt om i verden.

325 years of Scholarly Publishing

Brill blev grundlagt i Leiden i 1683 og kan således i år se tilbage på 325 års virke som videnskabelige forlagsvirksomhed og prale af at være en af de ældste i verden. Brill er en af de største leverandører af primært kilde-materiale online og på microform for forskere i humanitær- og socialvidenskaber qua IDC Publishers.

Med kontorer i Leiden og Boston, udgiver Brill i dag over 100 tidsskrifter og omkring 500 nye bøger og referencearbejder hvert år rettet mod forskningsinstitutioner, biblioteker, og akademikere.

Læs mere på: www.brill.nl/325

Oversættelse af OJS og OCS software

Open Journal System er et forsknings- og udviklingsinitiativ fra Public Knowledge Project ved Universitet i British Colombias. Udvikling af programmerne varetages af et partnerskab blandt UBCs Public Knowledge Project, The Canadian Center for Studies in Publishing, og The Simon Fraser University Library.

Hidtil har programmet kun haft engelsksproget website, men nu er vejledning og instruktion i oversættelse af websitet blevet udarbejdet og kan downloades i både HTML og PDF format. Det indeholder informationer om installation og vedligehold af sprogpakken for både OJS og OCS, og giver instruktion i hvordan interfacet og hele hjælpesektionen oversættes.

Open Journal Systems (OJS) er et Open source software til brug for udgivelse af tidsskrifter. Programmet er udviklet af PKP med det formål at give udvidet og forbedret adgang til forskning.

Open Conference Systems (OCS) er ligeledes et Open source software til webpublicering; det kan kreere en fuldstændig website for din videnskabelige konference.

For mere information se:

<http://pkp.sfu.ca/files/docs/translating/index.html#preface>

LIBER APPOINTS ITS FIRST EXECUTIVE DIRECTOR

The LIBER Executive Board is delighted to announce to LIBER members the appointment of Mr Wouter Schallier as the first Executive Director in its 37-year history. Mr Schallier is currently Director of the Biomedical Sciences Library in the Katholieke Universiteit Leuven, and will take up office with LIBER on Monday 2 June 2008.

Educated at the Universiteit Gent, his primary degree is in Latin and Greek Linguistics and Literature. He completed further studies for the Diplôme européen d'études médiévales at FIDEM in Rome, and he has a Master's degree in Sciences du livre: bibliothéconomie from the Université catholique de Louvain. His languages include Dutch, English, French, German, Italian and Spanish. Mr Schallier was responsible for producing the strategic plans for the libraries of the KU Leuven Association and the Biomedical Sciences Library. His particular library interests are library management; institutional co-operation; digitisation; innovation; scholarly communication; and the role of libraries in education and research.

A press release for general circulation has also been prepared, and will be circulated shortly to members via the listserv. LIBER members are kindly requested to distribute the release as widely as possible within their own countries and library networks.

Danmark har fået en national forskningsportal

Videnskab.dk blev lanceret sidst i april og Danmark fik på én gang både en national forskningsportal og et uafhængigt netmedie, der retter sig mod hele befolkningen.

Videnskab.dk åbner for den ellers utilgængelige viden fra universiteter og andre forskningsinstitutioner for almindelige borgere - et medie med fokus på dansk forskning og videnskab, fra kultur og samfund til teknologi og naturvidenskab.

En uafhængig redaktion med seks journalister leverer indholdet. Målgruppen er den videbegærlige borger og målet, at videnskab.dk skal være et forskningens Ritzau, hvor man kan følge med i, hvad der sker, og blive klogere.

Læs mere på: www.videnskab.dk

MAJ	22.	CBS København	Få fat i underviserne og de studerende. Mødet med brugeren & DEFF. www.deff.dk
	26.	Vejle Bibliotek	Biblioteket i Hånden. Temadag arrangeret af DBC, BF og DB. www.db.dk/kurser/temadage/f2008/haandenvejle.asp
	28	Odense	Forum for Fjernlån afholder majmøde Program: se under Fora på www.dfd.dk
	29. - 30.	DB København	Brugbart interaktionsdesign. Inspirationskursus. www.db.dk/kurser/Oversigter/detaljer.asp?prog=1&id=1919
JUNI	02.	DB København	Web 2.0 søgeredskaber: tips og trends. www.db.dk/kurser/Oversigter/detaljer.asp?prog=1&id=1913
	02. - 07.	Dubrovnik, Kroatien	LIBRARIES IN THE DIGITAL AGE (LIDA) 2008. www.ffos.hr/lida/
	04. - 07.	Aberdeen Skotland	ETD 2008: Spreading the Light. ND LTD. 11th Conference on Electronic Theses and Dissertations. www.rgu.ac.uk/etd/home/
	05. - 07.	Maribor, Slovenia	Get the Good CRIS Going. 9th international Conference on Current Research Information Systems (CRIS 2008). www.uni-kassel.de/wiss_tr/CRIS2008
	08. - 14.	Tirrenia Italien	Making Sense of Digital Curation and Preservation. DELOS 4th Summer School on preservation in digital libraries. www.dpc.delos.info/ss08/
	16. - 20.	Ulvik v/ Bergen, Norge	Fra praksis til teori og fra teori til praksis. NordINFOLIT Sommerskole 2008. http://nordinfolit-sommerskole.uib.no/
	29. - 03.	Stockholm Sverige	Evidence Based Library and Information Practice Conference. http://eblip5.kib.ki.se
JULI	01. - 05.	Istanbul Tyrkiet	LIBER 37th Annual Conference. Bridging the Digital Divide: Effective Library Partnerships in the Digital Age. www.libereurope.eu/node/170
AUGUST	04. - 06.	Seattle, Washington USA	Building Effective, Sustainable, Practical Assessment. 2nd Library Assessment conference. www.libraryassessment.info/
	05. - 07.	Boston, MA USA	Rethinking Access to Information. IFLA Satellite meeting. www.ifla.org/IV/ifla74/satellite-en.htm

Fra Baglinjen

Berlin deklARATIONEN – og hva' så!

I begyndelsen af april underskrev CBS's rektor Berlin deklARATIONEN på opfordring af biblioteket – jf. <http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/signatories.html>.

Nå, ja – fint, OK og hva' så, er der nok nogle uden for biblioteksvæsenet, der tænker. Hvad drejer Berlin deklARATIONEN sig egentlig om og har den overhovedet nogen betydning?

En sådan reaktion er helt forståelig, da officielle, internationale erklæring er jo ganske ofte lever deres eget lidt støvede og hengemte liv, når de først er blevet vedtaget af et mere eller mindre betydningsfuldt organ. Sådan er det på sin vis også for Berlin deklARATIONEN, hvor ca. 250 universiteter, institutioner og organisationer verden over har skrevet under siden vedtagelsen i oktober 2003 – herunder tre danske: KB, RUC og nu altså CBS. Måske ikke imponerende, når man tænker på hvor mange forsknings- og kulturbærende institutioner, der findes i verden.

Men hvis man kigger lidt nærmere efter, så er deklARATIONEN imidlertid et vigtigt skridt i udviklingen af "Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities", som deklARATIONEN hedder. Det er nemlig forskningsverdenen selv, der markerer sig her, og ikke blot med en abstrakt reverens overfor et sympatisk formål. Med underskriften forpligter det enkelte universitet eller den enkelte institution sig faktisk til praktisk handling på to vigtige punkter:

- At implementere en politik, der kræver, at deres forskere deponerer en kopi af alle deres publicerede artikler i et open access repository.
- At opfordre deres forskere til at publicere deres forskningsartikler i open access tidsskrifter, hvis der findes sådanne egnede tidsskrifter og at yde støtte til at det sker.

Man kan således se dette som et led i en bevægelse, hvor der fra flere og flere sider sættes pres på for at sikre åben adgang til forskningen, og hvor et par af de seneste initiativer er European Research Councils guidelines for open access, Forskningsrådet for Kultur og Kommunikations krav om at publikationer, der er resultat af forskning støttet af rådet, skal sikres open access, og endelig beslutningen på Faculty of Arts and Sciences ved Harvard University, der forpligter forskerne til Open Access-publicering.

I Danmark er DTU os bekendt det eneste universitet, der har vedtaget en open access politik, der forpligter deres forskere. Det skete allerede i november 2005, men har altså ikke ført til, at de har underskrevet Berlin deklARATIONEN.

På CBS er dette et led i en bredere satsning, hvor biblioteket har ansvaret for e-arkivering af kandidat- og ph.d.-afhandlinger, e-publicering vha. Open Journal System og nu altså også for at sikre åben adgang til forskernes artikler.

Selv om dette ligger i naturlig forlængelse af vores arbejde med at registrere

forskningen på CBS er det selvfølgelig ikke uproblematisk. Her tænker vi ikke på den vrede, vi risikerer at nedkalde over vores syndige hoveder fra anti-open-access-miljøet, men på de praktiske problemer med at udbrede og implementere politikken på CBS, med rettighedsproblemerne, med støtte til kontraktindgåelse, der sikrer open access, med organisering og præsentation af forskningsresultaterne og med samarbejde med andre open access initiativer. Meget gerne danske, så vi kan støtte hinanden. Underskriften skulle jo gerne føre til synlige resultater og til faktisk åben adgang til forskningen.

René Steffensen & Leif Hansen
CBS Bibliotek